

Línia 3. Salut Pública

Departament de Salut. Generalitat de Catalunya.

Text adaptat del Pla de salut de Catalunya 2016-2020 publicat pel Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. Podeu trobar el document complet a: http://salutweb.gencat.cat/ca/el_departament/Pla_salut/

Introducció

L'Estratègia 2020 de l'OMS proposa enfortir els serveis i les competències en salut pública perquè esdevinguin un dels pilars per fer front als nous reptes per a la salut de la població, sobretot els que han empitjorat arran de la crisi econòmica. Segons l'OMS, és clau actuar sobre les desigualtats, la globalització, la migració i la urbanització, la degradació ambiental i el canvi climàtic. Tots aquests factors —entre d'altres, els canvis demogràfics i l'envelliment progressiu de la població— influeixen en la salut de la població europea i impliquen canvis en el patró epidemiològic de les malalties i els factors de risc amb augment de la prevalença de malalties cròniques no transmissibles, i també de les emergents, d'algunes de les transmissibles, i de les emergències sanitàries.

A més, els factors de risc ja coneguts, com el consum de tabac i alcohol, el sedentarisme, una alimentació poc saludable i l'obesitat associada, es troben en la base de la major part dels problemes de salut crònics i presenten una distribució molt desigual en la població en relació amb els determinants socials.

Per actuar sobre aquesta realitat canviant, i atès que la salut pública s'entén com la ciència i l'art de prevenir la malaltia, perllongar la vida i promoure la salut a través de l'esforç organitzat de la societat, es requereix un enfocament simultani en els determinants estructurals i en les accions individuals.

És essencial garantir un conjunt bàsic i nuclear de serveis de salut pública en l'àmbit poblacional, comunitari i individual, accessibles, d'alta qualitat, efectius i eficients, i reforçar les capacitats i competències del sistema de salut pública per proveir-los, integrant les actuacions en promoció, protecció i vigilància, i assegurant el desplegament territorial en tot Catalunya, sinèrgicament amb l'Administració local i el sistema sanitari assistencial.

Projecte 3.1. Protecció de la salut: innovació en la gestió del risc, adaptada als nous reptes i riscos emergents

És ben coneguda la influència del medi ambient sobre la salut. Alguns determinants de l'entorn de les persones són

responsables d'un percentatge important de la càrrega de mortalitat i morbiditat de la població. Entre aquests es troben la qualitat de l'aigua i de l'aire i l'exposició als productes químics. Els nous coneixements científics i tecnològics ens mostren riscos emergents, com els disruptors endocrins, les substàncies persistents i les bioacumulatives, que es poden trobar en diferents compartiments del medi o formant part d'articles diversos. És imprescindible avalu- ar-los i trobar el millor mètode de gestió per protegir la salut de la població.

Amb el Reglament 1907/2006, relatiu al registre, l'avaluació, l'autorització i la restricció de les substàncies i preparats químics, i el Reglament 1272/2008, sobre classificació, etiquetatge i envasament de substàncies i mesclades, la Unió Europea regula les substàncies i barreges químiques dins del seu territori per tal de garantir un alt nivell de protecció de la salut humana i del medi ambient.

La protecció de la salut que duu a terme el Departament de Salut, juntament amb altres administracions, desenvolupa programes o procediments específics adreçats a minimitzar, prevenir i controlar l'impacte de l'exposició als condicionants esmentats.

D'altra banda, els Objectius de desenvolupament sostenible 2015-2030 que les Nacions Unides han fixat a escala global aborden de manera interconnectada una sèrie d'elements clau: el creixement econòmic, la inclusió social i la protecció del medi ambient. En aquest marc s'insereix la lluita contra el malbaratament d'aliments.

Objectiu per a 2020

Promoure la gestió del risc basada en la prevenció de l'exposició de les persones a qualsevol perill present al medi o a l'entorn de l'activitat humana.

Eixos de treball amb perspectiva 2020

– Actualitzar el document Programa de vigilància i control sanitaris de les aigües de consum humà de Catalunya, reenfoquant-lo en funció dels plans de seguretat de l'aigua.

– Crear una unitat interdepartamental de foment i seguiment a Catalunya dels reglaments REACH (registre, avaluació, autorització i restricció de les substàncies i els preparats químics) i CLP (classificació, etiquetatge i envasament de substàncies i mesclades).

- Reduir la incidència del canvi climàtic en l'aigua apta per al consum humà.
- Reduir el malbaratament d'aliments, promoure l'aprofitament segur del menjar i regular-ne la donació.

Fites més destacades per al juny de 2017

- Disponibilitat d'una proposta del document Programa de vigilància i control sanitaris de les aigües de consum humà de Catalunya i de l'actualització dels criteris d'autocontrol.
- Definició d'una unitat interdepartamental per al foment i seguiment a Catalunya dels reglaments REACH i CLP.
- Elaboració d'una proposta de reglamentació sobre donació i aprofitament d'aliments sobrants.

Activitats inicials

Elaborar una proposta del document *Programa de vigilància i control sanitaris de les aigües de consum humà de Catalunya* i crear un grup de treball intern amb personal tècnic de serveis centrals i del territori.

Realitzar de manera conjunta entre els departaments implicats el projecte europeu "REF-4" de control de restriccions de determinats articles i substàncies perillosos.

Elaborar una proposta de reglamentació sobre donació i aprofitament d'aliments sobrants.

Fer formació i sensibilització sobre reducció del malbaratament d'aliments als agents de salut.

Projecte 3.2. Sistematització de les actuacions de promoció de la salut i reducció de les desigualtats

La promoció de la salut és el procés de capacitació de les persones i les comunitats per augmentar el control sobre la salut i millorar-la. A part de l'enfocament clàssic sobre el comportament individual, inclou un ampli ventall d'intervencions socials i ambientals. D'una banda, es tracta de reconèixer que les persones i les comunitats a les quals pertanyen són les protagonistes de la pròpia salut i que, per tant, cal ajudar-les en la capacitació per gestionar-la; i, de l'altra, cal treballar en els entorns per fer que les opcions saludables siguin les més fàcils i accessibles per a tota la població segons les seves característiques.

Del total de morts esdevingudes a Catalunya cada any, més de 21.000 estan relacionades amb l'estil de vida i amb el consum de tabac. Una de cada dues persones adultes i un de cada tres infants presenten excés de pes, i una de cada quatre persones adultes fumen.

Les accions de promoció de la salut i de prevenció de la malaltia es realitzen de manera intersectorial i requereixen el treball conjunt de diversos departaments del govern en estreta col·laboració amb l'Administració local. Perquè es puguin desplegar en el territori també cal l'actuació conjunta dels serveis de salut pública, juntament

amb els del sistema sanitari assistencial, principalment els d'atenció primària, i els ajuntaments i els altres agents comunitaris.

Catalunya té una llarga tradició d'actuacions efectives i eficients de promoció de la salut. El repte és que es puguin implementar de manera sistemàtica per tal que arribin a tota la població segons les seves necessitats.

Objectiu per a 2020

Millorar la salut de les persones a través de l'aplicació sistemàtica de les intervencions de promoció de la salut i prevenció de la malaltia en totes les etapes vitals i en els àmbits sanitari, escolar, laboral i comunitari, incrementant les cobertures i disminuint les desigualtats socioeconòmiques en tots aquests factors.

Eixos de treball amb perspectiva 2020

- Desenvolupar un pla nacional de promoció i educació per a la salut.
 - Promoure la salut en l'etapa maternal i durant la infància i l'adolescència, amb atenció especial en l'àmbit escolar.
 - Promoure una vida saludable a través de l'activitat física i l'alimentació, controlant l'excés de pes associat.
 - Prevenir i controlar els principals riscos per a la salut, disminuint la prevalença del tabaquisme i el sedentarisme.
 - Garantir unes cobertures vacunals adequades en tot el territori i en tots els subgrups de població.
 - Impulsar un envelliment actiu i saludable.
 - Prevenir l'obesitat infantil, reduint el gradient social amb actuacions específiques.
 - Donar prioritat a actuacions que contribueixin a reduir les desigualtats en salut de persones en situació de vulnerabilitat, com les persones immigrades.

Fites més destacades per al juny de 2017

- Disponibilitat de l'actualització del Protocol de seguiment de l'embaràs a Catalunya⁴⁵.
- Elaboració del Pla nacional de promoció i educació per a la salut, amb atenció especial a l'entorn escolar.
- Desplegament del nou calendari de vacunacions infantil.
- Elaboració del model de prevenció i atenció a l'obesitat infantil.

Activitats inicials

Elaborar el Pla nacional de promoció i educació per a la salut.

Desplegar les actuacions de promoció de la vida saludable a través de l'activitat física i l'alimentació en els entorns educatiu, comunitari, laboral i sanitari: Pla d'activitat física, esport i salut (PAFES), programa d'establiments promotors de l'alimentació mediterrània (Amed), projecte de revisió de programacions de menús escolars (PREME), etc.

Reforçar les xarxes d'atenció primària, hospitals, infància i salut mental sense fum.

Fer actuacions de preparació i seguiment de la implantació del nou calendari de vacunacions. Consolidar el model de qualitat de les vacunacions i l'accessibilitat a les dades vacunals territorials.

Fer actuacions a l'entorn comunitari i residencial per promoure un envelliment actiu i saludable: formació dels equips dels centres residencials en una zona representativa.

Elaborar el model de prevenció i atenció a l'obesitat infantil.

Fer actuacions, en el marc del PINSAP, en relació amb les persones immigrades i les persones en situació de vulnerabilitat per reduir les desigualtats.

Projecte 3.3. Alcohol i drogues: reforç de l'atenció primària

Segons l'enquesta de consum EDADES 2013, el 65% de la població catalana d'entre 15 i 65 anys ha consumit alcohol i el 3% ha consumit substàncies il·legals en els darrers 30 dies. Un 5% refereix consum de risc d'alcohol, un 13,6%, consum excessiu d'alcohol i un 10%, embriaguesa en els darrers 30 dies. I un 10,2% dels enquestats afirma que consumeix alcohol cada dia.

La identificació precoç de situacions de risc i la intervenció breu en l'atenció primària és una de les polítiques més rendibles en l'abordatge dels problemes de consum d'alcohol i altres drogues. Amb la implementació del programa "Beveu menys" s'han assolit avenços importants en les taxes de registre de l'alcohol. Tanmateix, encara queda molt per fer en l'àmbit de les drogues i és per això que en aquest sentit en 25 CAP s'està duent a terme un estudi pilot basat en la prova de detecció de consum d'alcohol, tabac i substàncies (ASSIST) de l'OMS.

Pel que fa al consum de drogues per via parenteral, tot i que n'és molt baixa la prevalença, cal tenir en compte la càrrega de morbimortalitat associada a la via d'ús. S'ha demostrat que els programes d'intercanvi de xeringues (PIX) són una de les estratègies més eficaces per a la reducció dels riscos associats al consum de drogues, fet aquest que ha determinat que organismes internacionals com l'OMS i l'ONUSIDA hagin considerat prioritaris aquests programes^{46,47}. Per garantir una bona cobertura del PIX cal que els punts d'intercanvi estiguin situats de manera diversificada, no només en serveis específics d'atenció a les drogodependències sinó també en serveis de salut generals com els CAP, per tal de facilitar l'acostament a la xarxa normalitzada de recursos socio-sanitaris de la població amb alt risc d'exclusió social. Actualment el PIX es duu a terme en el 12% dels CAP de Catalunya.

Objectius per a 2020

- Assolir un 80% de cobertura mitjançant el programa "Beveu menys" (existència de referent i equip format).
- Assolir un 20% de cobertura mitjançant el programa ASSIST (existència de referent i equip format).

- Assolir un 40% de cobertura mitjançant el PIX en CAP situats en zones identificades com a zones amb alta prevalença de consum de drogues injectables (existència de referent i equip format).

Eixos de treball amb perspectiva 2020

- Adaptar les eines a la consulta (història clínica, guies per a professionals, etc.).
- Harmonitzar i alinear els programes "Beveu menys", ASSIST i PIX.
- Impulsar el PIX, especialment en aquells CAP situats en zones d'alta prevalença de consum de drogues injectables (zones obertes de consum).
- Fer formació integrada en identificació precoç i intervenció breu (IPIB) en drogues i en el PIX.
- Coordinar-se amb els proveïdors.
- Promoure l'alineació amb el programa COMSalut.
- Coordinar-se amb els dispositius especialitzats, centres d'atenció i seguiment de les drogodependències (CASD) i reducció de danys (RD) i el continuïum assistencial.

Fita més destacada per al juny de 2017

Inclusió d'una eina de registre del consum de drogues (consum i UDPV) en el programa d'activitats preventives de la història clínica de l'atenció primària de Catalunya.

Activitats inicials

Elaborar el Pla de treball 2016-2020.

Elaborar l'estudi pilot amb el programa "ASSIST".

Identificar els CAP situats en zones d'alta prevalença de consum de drogues injectables (zones obertes de consum).

Desplegar la formació en IPIB en drogues i en el PIX.

Projecte 3.4. Promoció de la salut en el lloc de treball: implantació del projecte "Empreses promotores de la salut"

En relació amb la seguretat i la salut laboral, les Estratègies europees de l'OMS tenen com a eixos fonamentals la millora de les condicions de treball per protegir i promoure la salut, la seguretat i el benestar dels treballadors, així com la sostenibilitat de les empreses. A la Declaració de Luxemburg els membres de la Xarxa Europea de Promoció de la Salut en el Treball (ENWHP) van consensuar la definició de *promoció de la salut en el treball* en els termes següents: "Unir els esforços dels empresaris, els treballadors i la societat per millorar la salut i el benestar de les persones en el lloc de treball."

Això es pot aconseguir millorant l'organització i les condicions de treball de les persones, promovent-ne la participació activa i fomentant-ne el desenvolupament individual.

És responsabilitat del govern i de les administracions públiques impulsar polítiques que contribueixin a la mi-

llora de la salut de la població i a la millora de les condicions de treball i l'ocupació, així com la millora de l'economia del país mitjançant empreses més productives, competitives i sostenibles.

En aquest sentit, el projecte "Empreses promotores de la salut" (EPS) té l'objectiu ferm de contribuir a la millora de la salut de la població treballadora mitjançant l'impuls d'iniciatives que facilitin que les empreses adoptin mesures per crear entorns saludables que garanteixin la protecció de la salut i la promoció d'hàbits saludables.

L'objectiu d'aquest projecte és fomentar la promoció de la salut en l'entorn de treball de les empreses catalanes en general i de les empreses que tenen relació amb l'Administració catalana en particular.

Objectius per a 2020

- Millorar els indicadors de salut de la població catalana treballadora que impactin en una increment dels anys en bona salut i l'envelliment fisiològic amb la màxima qualitat
- Implantar el projecte EPS en 8 empreses i entre 5.000 treballadors.

Eixos de treball amb perspectiva 2020

- Sensibilitzar les empreses per tal que es converteixin en EPS de la població activa per tal de generar i difondre la salut entre la comunitat.
- Dissenyar el mapa de necessitats específiques de salut de la població en sectors empresarials concrets de manera que això permeti el disseny de programes d'EPS més detallats. Promoure la coordinació entre el sistema sanitari de l'APS territorial i d'altres actius de salut.
- Impulsar i donar suport des de l'ASPCAT a les EPS perquè en el treball implementin: la caixa d'eines (el sistema de gestió de l'empresa saludable); l'acreditació i el reconeixement de les bones pràctiques a les empreses; i les jornades de *benchmarking*.
- Fer una prova pilot en un grup d'empreses seleccionades. Realitzar la implantació d'un programa d'EPS i fer l'avaluació de l'impacte en salut i l'econòmic.
- Estendre l'experiència a cada territori en els grups d'empreses seleccionades.

Fita més destacada per al juny de 2017

Posada en marxa d'una prova pilot del programa EPS.

Activitats inicials

Realitzar accions de sensibilització a les empreses i els serveis de prevenció de riscos laborals (SPRL) mitjançant l'ofertament de les eines dissenyades.

Dissenyar el sistema de gestió de l'empresa saludable, la caixa d'eines i l'estratègia d'implantació a les empreses.

Iniciar una prova pilot d'un programa en un grup d'empreses seleccionades, amb un projecte concret i avaluable.

Projecte 3.5. Vigilància de la salut pública 2.0

Aquest projecte pretén reforçar i assegurar l'extensió de la notificació per via telemàtica de les malalties de declaració obligatòria (MDO) a tot el sistema sanitari català i la seva adaptació als requeriments del Decret 203/2015. El projecte se sustenta en dos pilars: d'una banda, la consolidació del suport tècnic necessari per a la implantació i el bon funcionament del circuit de declaracions de manera telemàtica; i de l'altra, la difusió del contingut del Decret i de les modalitats de declaració entre els professionals de la xarxa sanitària assistencial per tal d'assegurar la detecció i comunicació precoç de les malalties transmissibles i la posada en marxa de totes les actuacions des de la xarxa de vigilància epidemiològica.

Objectius per a 2020

- Implantar la vigilància epidemiològica de les MDO mitjançant la generalització de la notificació per via telemàtica des dels centres sanitaris de Catalunya.
- Fer efectiu que tots els professionals dels laboratoris de microbiologia facin la declaració al Sistema de notificació microbiològica de Catalunya.

Eixos de treball amb perspectiva 2020

- Consolidar el suport tècnic per implantar els circuits de declaració telemàtica de MDO.
- Difondre entre els professionals de la xarxa sanitària assistencial els continguts del Decret 203/2015.

Fita més destacada per al juny de 2017

Disseny d'un pla per a la comunicació telemàtica entre els proveïdors de la xarxa sanitària.

Activitats inicials

Descriure i conèixer la situació de partida dels diferents proveïdors i l'evolució prevista per l'organització, i establir quins seran absorbits per l'estació clínica d'atenció primària (ECAP) o per altres programes.

Identificar i construir un mapa de processos que mostri els diferents nivells del projecte (estratègics, operatius i de suport) i que en doni una visió integral.

Treballar conjuntament amb el CatSalut la prioritització del projecte.

Establir contactes amb les direccions dels diferents centres proveïdors per tal de formalitzar la participació en el projecte.

Dur a terme reunions tècniques amb els responsables funcionals i informàtics dels centres sanitaris per tal de fer efectiva l'execució del projecte de manera descentralitzada a través dels serveis de vigilància epidemiològica territorials.